

ЗАВДАННЯ НА ЧАС КАРАНТИНУ З ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ МУЗИКИ

ДЛЯ СТУДЕНТІВ І КУРСУ ФОРТЕПІАННОГО ФАКУЛЬТЕТУ

викладач проф. Сакало О. В.

Дисципліна «Історія світової музики»

Розділ «Історія західноєвропейської музики: Західноєвропейська музична культура XVIII – першої половини XIX століть (II семестр).

Напрямок підготовки: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 025 «Музичне мистецтво»

Спеціалізація: «Фортепіано»

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

ОПРАЦЮВАТИ МАТЕРІАЛ ЗА КОЖНОЮ ТЕМОЮ, ВІДПОВІСТИ НА ПИТАННЯ. НА ОСНОВІ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СКЛАСТИ КОНСПЕКТ ЗА КОЖНИМ ПІДРОЗДІЛОМ.

I. Провідні тенденції розвитку західноєвропейської музичної культури початку – середини XVIII ст.

I.1. Шляхи розвитку опери епохи Просвітництва. Загальні процеси жанрової динаміки опери у країнах Західної Європи.

Просвітництво як панівна філософсько-естетична система. Місце мистецтва та музичного мистецтва у системі просвітницьких теорій. Проблема відтворення образу світу людини XVIII ст. Внутрішні протиріччя та елітарний характер виявлення просвітницьких ідей. Дидактична спрямованість мистецтва XVIII ст. Європоцентризм та специфіка ставлення до "іншого". Європа та Схід. Ідея норми як основа творчого ставлення до світу. Ієрархічна система музичних жанрів: принципи побудови та функціонування в музичній культурі.

Процеси жанрової і стильової еволюції у опері Італії на межі XVII – XVIII століть. Актуалізація просвітницької ідеології та її відбиття в оперному мистецтві. Відмінності італійських оперних шкіл. Роль Риму у формуванні нових класицистичних орієнтирів оперної динаміки. Відбиття жанрово-стильових еволюційних процесів у оперній творчості А. Скарлатті. Опера *seria*: новий тип співвідношення дії і музики. Стиль *bellcanto* і його взаємозв'язки з жанром. Реформа лібрето П. Метастазіо.

Італійська опера – інтернаціональне явище західноєвропейської культури. Оперний композитор – композитор, що володіє технікою написання італійських опер. Г.Ф. Гендель – митець-космополіт, майстер опери *seria*. Особливості його композиторського стилю і драматургії його опер 20-х – 30-х років. «Юлій Цезар у Єгипті» – зразок поезики жанру *opera-seria*.

Комічні жанри італійської театральної традиції і їх роль у формуванні поезики нового оперного жанру – *buffa*. Історичний процес формування

«низького» жанру опери. *Intermezzo* «Служниця-пані» Дж. Перголезі – перший зразок *opera-buffa*. Типові риси італійської комічної опери XVIII ст. Коло тем, типи конфлікту, система образів. Новації образної системи, мовної стилістики і їх вплив на інтонаційно-жанровий словник опери. Дія і музика у новому оперному жанрі.

Ж.Ф. Рамо – спадкоємець традицій театру Ж.Б. Люллі. Повернення *tragedie lyrique* у зв'язку з актуальними ідеями і естетичними вимогами часу. «Іполит та Арісія» як приклад переосмислення «високого» жанру французького музичного театру з позицій просвітницької ідеології і класицистичних засад.

«Платея» Ж.Ф. Рамо – спроба завершити формування жанрової системи французького музичного театру у відповідності до класицистичних вимог. Міф і його інтерпретація у творі. Ознаки комедії-балету і власне опери. Особливості музичної драматургії. Рис майбутньої *opera comique*.

«Війни» «люллістів і рамістів» та «буфонів» у Франції як форма визначення жанрових та стильових шляхів перетворення національної опери. Особливості розвитку австро-німецької оперної традиції.

ПИТАННЯ

1. Охарактеризувати особливості структурної побудови опери *seria*.
2. Визначити принципову різницю у засобах розкриття концепції між оперою - бароковою трагікомедією і оперою *seria*.
3. Надати характеристику реформи П. Метастазіо.
4. Охарактеризувати специфіку процесу формування опери *buffa* та її жанровий і образний генезис.
5. Визначити особливості опери *buffa*: коло тем, типи конфлікту, систему образів.
6. “Служниця - пані” Дж. Перголезі, як приклад жанрової драматургії опери *buffa*.
7. Роль Ж. Ф. Рамо у реформуванні *tragedie lyrique*.
8. Історичні етапи формування французької комічної опери.
9. «Платея» Ж. Ф. Рамо як проміжний етап формування комічної опери у французькій опері.
10. Надати характеристику типологічних рис жанру французької *opera comique*.
11. Композитори, в чий творчості склалися довершені зразки жанру французької *opera comique*.
12. Теми, типи конфлікту, особливості інтонаційно-жанрового словника французької *opera comique*.
13. Взаємозв'язок англійської баладної опери та зінгшпілю.

I.2. Особливості розвитку кантатно-ораторіальних жанрів

Паралелізм тенденцій у вокально-інструментальних жанрах музичного мистецтва Західної Європи. Ораторія як зона жанрового експерименту і

подолання драматургічного канону опери *seria* (на прикладі ораторії Г.Ф. Генделя «Теодора»). Тип сюжету, особливості структури, роль хорів, арій, речитативів, оркестрових епізодів.

І.С. Бах «Страсті за Матвієм» (*Matthäus-Passion; MP*) як зразок твору високої ідейної спрямованості у сфері неоперної вокально-інструментальної драматургії. Значення протестантського хоралу у формуванні музичного мислення композитора (концепція А. Швейцера, Б. Яворського). Асиміляція німецьким майстром досягнень італійської опери у драматургії твору.

Меса сі мінор: нове усвідомлення Бахом традицій музичного прочитання канонічних текстів.

Місце кантати серед вокально-інструментальних жанрів. Поетика та тематика жанру. «Кавова кантата» І.С. Баха – приклад інтерпретації буффонної поетики.

ПИТАННЯ

1. MP І. С. Баха як приклад неоперної вокально-інструментальної драматургії.
2. Комплекс виразних засобів опери *seria* у MP І. С. Баха.
3. Комплекс виразних засобів опери *buffa* у MP І. С. Баха.
4. Змістовні функції хоралів та *turbae* у MP І. С. Баха.
5. Як концепція MP розкривається І. С. Бахом шляхом жанрово-стильового наповнення трьох панівних хорів (№1, №35, №78)
6. Новаційні рішення у музичній драматургії ораторії «Теодора» Г. Ф. Генделя.
7. Роль хорових образів у створенні музичної драми у ораторії «Теодора» Г. Ф. Генделя.

І.3. Формування та розвиток нової жанрової системи в інструментальній професійній практиці Італії, Австрії та Німеччини

Концерт для соліста з оркестром А. Вівальді – «революційний прорив» (М. Тальбот, Ч. Вайт) у сфері інструментальної професійної практики. Особливості композиції та образно-інтонаційної драматургії циклу. Велика арія *da capo* – генетична модель сонатного *Allegro*.

Шляхи розвитку жанру в італійській та австро-німецькій музичній практиці.

Загальна система інструментальних жанрів бахівської творчості. Адаптація відкриттів А. Вівальді І. С. Бахом у царині клавірного концерту. ДТК у аспекті новацій клавірного мистецтва. Бранденбурзькі концерти: унікальність побудови циклів, діалог традицій, принципи тематичного розвитку. Їх роль у процесі формування симфонічного циклу. Роль риторичних фігур у творах Баха.

Шляхи формування сонатно-симфонічного циклу. Італійська *sinfonia* – генетичний прообраз жанру. Відкриття Дж.Б. Саммартіні, Н. Йомеллі.

Симфонічні шукання німецьких майстрів Й. Хассе, Ф.Е. Баха, Й.Х. Баха. Формування симфонії у практиці майстрів мангеймської школи. Мангеймська капела: Склад. Репертуарна політика. Чинники, які обумовили формування класичного сонатно-симфонічного циклу. Етапи розвитку нового жанру, композиція, структура частин, тональні пріоритети, інтонаційно-образний словник.

Шляхи формування сонатно-симфонічного циклу.

Віденська інструментальна традиція. Перший етап формування симфонії у творчості Г. Монна та Г. Вагензейля.

ПИТАННЯ

1. Жанрові тенденції інструментальної музики першої половини XVIII ст.
2. Концерт для соліста з оркестром А. Вівальді: оперні впливи у композиції, структурі та сфері образно-інтонаційного словника.
3. Творчість І. С. Баха – приклад синтезування традицій і новаційних відкриттів західноєвропейського мистецтва у сфері вокально-інструментальної та інструментальної музики.
4. Жанри інструментальної музики в творчості І.С.Баха (сюїти, сонати, клавірні концерти, твори для органу): риси традиційності та новаційності.
5. Мангеймська школа. Час і умови її формування. Найвидатніші представники.
6. Жанри – попередники сонатно-симфонічного 4-частинного циклу. Побудова симфонічного циклу мангеймського зразка.
7. Віденська симфонічна традиція: головні представники, збіги та розбіжності у їхніх інтерпретаціях симфонічного циклу.

II. Провідні тенденції розвитку західноєвропейської музичної культури другої половини XVIII ст.

II.1. Розвиток симфонії у віденській інструментальній традиції.

Основні характеристики художньо-естетичної системи класицизму.

Історичне значення художніх відкриттів Й. Гайдна в процесі становлення художньо-естетичної системи класицизму західноєвропейського музичного мистецтва та розвитку жанрових моделей (симфонії, сонати, квартету). Жанрова система творчості Й. Гайдна. Періодизація симфонічної спадщини. Провідний напрямок пошуків кожного періоду. «Лондонські симфонії» як зразок усталеної жанрової моделі. Шляхи відтворення класицистичних ідей порядку та гармонії в музичних творах композитора (жанри, форми, принципи музичної мови).

Місце симфонії у жанровій системі В.А. Моцарта. Періодизація симфонічної спадщини В.А. Моцарта. Спрямованість пошуків кожного періоду.

Збіги і розбіжності «паралелізму» шукань із Й. Гайдном. Взаємодія з оперною творчістю. Останні симфонії як приклад сміливих жанрових експериментів.

ПИТАННЯ

1. Творчий портрет Й. Гайдна.
2. Симфонія Й. Гайдна № 103 (особливості будови циклу).
3. Симфонія Й. Гайдна № 104 (особливості будови циклу).
4. Симфонія В. А. Моцарта № 40 (новаційні рішення ідейно-образної концепції циклу).
5. Симфонія В. А. Моцарта № 41 (зразок переосмислення класицистичної ідейно-образної концепції циклу).
6. Відмінності сонатних Allegro (I частин) останніх симфоній Й. Гайдна і В. А. Моцарта.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Опера доби Просвітництва. Оперні реформи XVIII ст. Опера на межі століть

Основна література

Іванова І., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери: Західна Європа. XVII-XIX століття. – К.: Заповіт, 1998. – 384 с.

Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года:

Учебник. В.2-х т. – Т. II. XVIII век. – М.: Музыка, 1982. – 622 с.

Аберт Г. В. А. Моцарт. Часть вторая. – Книга первая. – М. : Музыка, 1983. – 518 с.

Аберт Г. В. А. Моцарт. Часть вторая. – Книга вторая. – М. : Музыка, 1990. – 560 с.

Кириллина Л. В. Реформаторские оперы Глюка. – М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2006. – 384 с.

Юдкін-Ріпун І. Культурологія Просвітництва / І. М. Юдкін-Ріпун. – К.: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, 1999. – 200 с.

Додаткова література

Арнонкур Н. Мои современники: Бах, Моцарт, Монтеверди / Николаус Арнонкур. – М. : Классика-XXI, 2014. – 280 с.

Аберт Г. В. А. Моцарт. Часть первая. – Книга первая. – М. : Музыка, 1978. – 534 с.

Аберт Г. В. А. Моцарт. Часть первая. – Книга вторая. – М. : Музыка, 1980. – 636 с.

Брянцева В. Жан Филипп Рамо и французский музыкальный театр. М.,1981

Брянцева В. Французская комическая опера XVIII века.- М.,1985

Булычева А. Сады Армиды: Муз. театр фр. барокко. – М.: «Аграф», 2004. – 448 с.

Кириллина Л. В. Классический стиль в музыке XVIII – начала XIX веков. Самосознание эпохи и музыкальная практика / Лариса Кириллина. — М. : Моск. гос. консерватория, 1996. — 190 с.

Крунтяева Т. С. Итальянская комическая опера XVIII века / Татьяна Семеновна Крунтяева. – М. : Музыка, 1981. –165 с

Луцкер П.В., Сусидко И.П. Итальянская опера XVIII века.– В 2-х частях. – Ч. 2.: Эпоха Метастазіо / П. В. Луцкер, И. П. Сусидко - М.: КЛАССИКА-XXI, 2004. – 768 с.

- Мугинштейн М. Хроника мировой оперы. 1600-1850. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 640 с.
- Рыцарев С. А. Кристоф Виллибальд Глюк / С. А. Рыцарев. – М. : Музыка, 1987. – 183 с.
- Сусидко И., Луцкер П. Моцарт и его время / И. Сусидко, П. Луцкер. – 2-е издание, испр. - М.: Классика XXI, 2015. - 623 с.
- Федосеев И. Оперы Г.Ф.Генделя и Королевская академия музыки в Лондоне (1720-1728) / И. Федосеев. – С.-Петербург: Сударыня, 1996. – 160 с.
- Чёрная Е. С. Моцарт и австрийский музыкальный театр / Е. С. Чёрная. – М. : Музгиз, 1963. – 435 с.
- Ферман В.Э. Оперный театр. Статьи и исследования. – М. : Государственное музыкальное издательство, 1961. – 359 с.
- Чигарева Е. Оперы Моцарта в контексте культуры его времени: Художественная индивидуальность. Семантика. – М.: Эдиториал, 2000. – 280 с.
- Эйнштейн А. Моцарт. Личность. Творчество / А. Эйнштейн ; пер. с нем., ред. Е. С. Чёрной. – М. : Музыка, 1977. – 454 с.

Кантатно-ораторіальні жанри доби Просвітництва

Основна література

- Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года: Учебник. В.2-х т. – Т. 2. – М.: Музыка, 1982. – 622 с.
- Друскин М. Пассионы и мессы Баха / М. Друскин. – Л. : Музыка, 1976. – 168 с.
- Друскин М. Иоганн Себастьян Бах / М. Друскин. – М. : Музыка, 1982. – 383 с.
- Кириллина Л. В. Оратории Г. Ф. Генделя / Л. Кириллина. – М.: Научно-издательский центр «Московская консерватория», 2008. – 56 с.

Додаткова література

- Берденникова Е. Гомилетические традиции духовных кантат И. С. Баха / Е. Берденникова. – К. : Музична Україна, 2008. – 204 с. – (Музыка в німецькій богослужбовій традиції та хорал в кантатах Баха).
- Друскин Я. О риторических фигурах в музыке И. Баха. – СПб., Композитор, 2005. – 133 с.
- Захарова О. Риторика и западно-европейская музыка XVII- первой половины XVIII в. – М., 1983.
- Ливанова Т. Музыкальная драматургия И. С. Баха и ее исторические связи. Ч. 2. Вокальные формы и проблема большой композиции: – Исслед./ Т. Ливанова. – М.: Музыка, 1980. – 287 с.
- Лобанова М. Западноевропейское музыкальное барокко: проблемы эстетики и поэтики. – М.: Музыка, 1994. – 320 с.

- Лобанова М. Музыкальный стиль и жанр: история и современность. / М. Лобанова – М. : Сов. композитор, 1990. – 312 с.
- Музыкальная эстетика Западной Европы XVII– XVIII веков./ Составление текстов и общая вступительная статья В. П. Шестакова. – М.:Музыка, 1971. – 688 с.
- Носина В. Символика музыки И. С. Баха : монография / В. Б. Носина. – М. : Классика-XXI, 2004. – 53 с. – (Искусство интерпретации).
- Розенов Э. К. Очерк истории оратории. / Э. К. Розенов. – М.: Московская симфоническая капелла, 1910. – 35 с.
- Сапонов М. Шедевры Баха по-русски. Страсти, оратории, мессы, мотеты, кантаты, муз. драмы. – М.: Классика-XXI, 2005. – 284 с.
- Швейцер А. Иоганн Себастьян Бах. – М.: Классика-XXI, 2004. – 816 с.

Розвиток західноєвропейської камерно-інструментальної музики та класичного симфонізму XVIII століття

Основна література

- Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года: Учебник. В.2-х т. – Т. 2. – М.: Музыка, 1982. – 622 с.
- Берченко Р. Э. В поисках утраченного смысла. Болеслав Яворский о «Хорошо темперированном клавире» / Р.Э Берченко. – М. : Классика XXI, 2015. – 372 с.
- Кириллина Л. Классический стиль в музыке XVIII – начала XIX веков – Ч. III: Поэтика и стилистика. / Лариса Кириллина – М. : Издательский дом «Композитор», 2007. – 367 с.
- Конен В. Театр и симфония / В. Конен. – М. : Музыка, 1968. – 349 с.

Додаткова література

- Аберт Г. В. А. Моцарт. Часть первая. – Книга первая. – М. : Музыка, 1978. – 534 с.
- Аберт Г. В. А. Моцарт. Часть первая. – Книга вторая. – М. : Музыка, 1980. – 636 с.
- Аберт Г. В. А. Моцарт. Часть вторая. – Книга первая. – М. : Музыка, 1983. – 518 с.
- Аберт Г. В. А. Моцарт. Часть вторая. – Книга первая. – М. : Музыка, 1990. – 560 с.
- Алексеев А. Д. История фортепианного искусства : учеб. для студ. муз. вузов Ч. 1 и 2 / А. Д. Алексеев. — 2-е изд., доп. — М. : Музыка, 1988. — 415 с.
- Григорьев В. Антонио Вивальди: Монография /Магнитогорский государственный музыкально-педагогический ин-т; Ассоциация музыкальных учебных заведений России./ В. Григорьев. – М., 1994. – 224 с.
- Кириллина Л. Классический стиль в музыке XVIII – начала XIX веков: Самосознание эпохи и музыкальная практика. / Лариса Кириллина– М. : Моск. гос. консерватория, 1996. – 192 с

- Кириллина Л. Классический стиль в музыке XVIII – начала XIX веков – Ч. II: Поэтика и стилистика. / Лариса Кириллина – М. : Издательский дом «Композитор», 2007. – 367 с.
- Кремлёв Ю. Йозеф Гайдн. Очерк жизни и творчества / Ю. Кремлев. – М. : Музыка, 1972. – 320 с.
- Ноймайр А. Музыканты и медицина: [в 2 т. – Т. 1]: На примере венской классической школы / Антон Ноймайр. – Ростов-на-Дону : Феникс ; М. : Зевс, 1997. – 448 с.
- Протопопов В. Принципы музыкальной формы И. С. Баха : очерки. – М. : Музыка, 1981. – 355 с.
- Семикозов А. Фактура как фактор формирования драматической образности в медленных частях мандолинного концерта XVIII ст. (на примерах концертов C-dur А. Вивальди, и Es-dur Дж. Паизиелло) / Анатолий Семикозов // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. праць / [гол. редактор В. Я. Даниленко]. – № 6. – Харків, 2012. – С. 154 – 160.
- Холопов Ю. Н. Концертная форма у И. С. Баха / Юрий Николаевич Холопов // О музыке. Проблемы анализа. – М. : Сов. композитор, 1974. – С. 119 – 149.

Завдання для конспектування.

Кириллина Лариса Классический стиль в музыке XVIII - начала XIX века. – Ч. 3: Поэтика и стилистика. М. Издательский Дом «Композитор», 2007. – 376 с.

Законспектировать:

Глава 6

6.11. Вокальные жанры в инструментальной музыке. С. 193-200

Глава 7

7.1.– 7.3: С. 210-228

7.6.2. Клавир С. 260-269

7.6.3. Струнные смычковые С. 269-276

7.6.5, 7.6.6 : С. 282-29

7.8 Струнный квартет С. 307-316

7.9 Фортепиано С. 316-323

7.10 Инструментальный концерт С. 323-328

Интернет ресурс, код доступа: <https://cloud.mail.ru/public/AiHS/1RmXEdPXZ>

Семікозов А. Опера та інструментальна музика в Італії першої половини XVIII століття: розбіжності функціонування та аспекти взаємодії / Анатолій Семікозов // Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського: наук. журн. / [гол. редактор В. І. Рожок]. – К., 2012. – № 1 (14). – С. 155 – 163.

(Усі номери «Часопису» є на сайті НМАУ)